

Dördüncü bölümde “sözlük ve özel adlar dizini” yer alıyor. “Sözlük” bölümünde alfabetik sıraya göre yer alan kelimelerin hangi dile ait olduğu parantez içinde belirtilmiş ve kelimenin geçtiği söz öbeklerine de o kelimenin altında yer verilmiş, ancak sözcüklerin geçtiği sayfa ve satır numaralarına yer verilmemiştir.

Üstünova, sözcüklerin ne kadarının hangi dile ait olduğunu, köken olarak hangi dilden geldiklerini, her harfte kaç sözcük ve sözcük öbeğine yer verildiğini sayılarına ve yüzdelik dilimlerine göre tespit etmiş ve eserin dilinin yüzde atmasının Türkçe olduğu sonucuna ulaşmıştır.

“Özel adlar dizininde” ise *Mukaddime*’de geçen kişi, eser, yer, kavim adları ile bazı dinî terimler eserde geçtikleri sayfa numaralarıyla birlikte yer alır.

Kerime Üstünova bu çalışmasıyla hem *Mukaddime* gibi Eski Anadolu Türkçesi devresinin önemli bir eserini çeviri yazılı karşılıklarıyla aktarmış hem de eserin söz varlığını ve dil özelliklerini sistemli bir şekilde, daha önceki çalışmalarının kazandırdığı tecrübeyle ayrıntılı bir şekilde incelemiştir. Sonuç olarak, bu eser tarihî metinler üzerinde cümle bilgisi çalışmalarına da katkıda bulunmuştur.

Özlem DEMİREL

Talat Tekin Makaleler 1 – Altayistik; Emine Yılmaz, Nurettin Demir; Grafiker Yayınları; Ankara 2003; XVI+384 s.

“*Altayistik*”, Prof. Dr. Talat Tekin’in Türkoloji alanında akademik çalışmalarına başladığı günden günümüze kadar yayımlanmış olduğu makaleleri toplu olarak araştırmacılara sunmayı amaçlayan projenin ilk kitabı olarak Emine Yılmaz ve Nurettin Demir tarafından hazırlanarak yayımlanmıştır. Bu proje ile Talat Tekin’in yüz elliden fazla makalesini bir araya getirmek amaçlanmaktadır. Kitabı hazırlayanlar daha önce *Türkoloji Eleştirileri* (Simurg 1997), *Tarih Boyunca Türkçe’nin Yazısı* (Simurg 1997) kitapları ve *Türk Dili Dergisi Türk Şiiri Özel Sayısı 1 (Eski Türk Şiiri)*’de yayımlanmış makalelerin bu çalışmada bulunmadığını dile getirmişlerdir. Bu kitapta, Tekin’in Altayistik konusunda kaleme aldığı makalelerin tamamına yakını bulunmaktadır.

Kitapta yirmi beşi İngilizce, biri Rusça, dokuzu da Türkçe yazılmış otuz beş yazı bulunmaktadır. Bu yazılardan 25. sırada yer alan *Turkic /š/, Chuvash /š/ and Mongolian /č/* adlı makale *Inner Turkic Evidence for the Correspondence Turkic /š/, Chuvash /š/ and Mongolian /č/* adlı makale ile aynı olması dolayısıyla iki künye taşımaktadır. Tekin’in bazı makaleleri, hem Türkçe hem İngilizce olarak yayımlandığı halde burada her ikisine de yer verilmiştir.

Kitaba alınan makaleler daha önce yayımlandıkları künyeleri ile birlikte verilmiştir. Makaleler herhangi bir sınıflandırmaya gidilmeden yayımlandıkları tarihlere göre sıralanmıştır.

1. “*Zetacism And Sigmatism In Proto-Turkic*” 1969 yılında *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*’nin 22. sayısında yayımlanmış olup 1967 yılında Michigan’da 27. Uluslar Arası Orientalist Kongresinde sunulan tebliğin geliştirilmiş şeklidir. Makalede zetasizm ve sigmatizmin Proto-Türkçe devresinde ne şekilde geliştiği örneklerle ve bu konuda ortaya konulan diğer görüşlerle karşılaştırılarak verilmiştir. Tekin

bu makalesinde Çuvaşça “r” ve “l” nin Türkçe “z” ve “ş” den eski olduğunu ileri sürmüştür.

2. “*On The Alternation l ~ s In Turkic And Mongolian*” adlı makale 1974 (Berlin) yılında *Sprach, Geschichte und Kultur der Altaischen Völker, PIAC 1969*’ da yayımlandı. Makalede, Türkçe ve Moğolca’da l ~ s değişimi örneklerle anlatılmıştır.

3. “*Further Evidence For ‘Zetacism’ and ‘Sigmatism’*” 1975 yılında Budapeşte’de yayımlanan *Researches in Altaic Languages, PIAC 1971*’de yer almıştır. Tekin, 1969 yılında AOH’de yayımlanan makalesinden sonra zetacizm ve sigmatizm ile ilgili topladığı örneklerle yer vermiş ve makalenin sonuç kısmında Türkçe’de “rotacizm” ve “lambdaizm” olmadığını “zetacizm” ve “sigmatizm” olduğunu; r ~ z değişiminin zetacizme, l ~ ş değişikliğinin de sigmatizme girdiğini Proto-Türkçe devresinden örneklerle vermiştir.

4. “*On Volga-Bulgarian bačnä*” 1975 yılında *PIAC Newsletter*’de yayımlandı. Makalede; Volga Bulgarcasındaki “bačnä” kelimesinin kökünün “bač” “baş” olduğu, bunun da daha eski “balč”dan geldiği ve ses değişimleri ile ilgili teorilere kaynak gösterilebileceği konu edilmiştir.

5. “*On The Origin of Primary Long Vowels In Turkic*” 1976 yılında *UAJB*, 48’de yayımlandı. Türkçe’de birincil uzun ünlülerin oluşumu ile ilgili olarak ortaya konulan beş farklı görüş ve bu görüşleri açıklayan örnekler bu makalenin konusunu teşkil etmektedir.

6. “*Sravnitel’nyy slovar’ tunguso-mančjurskikh yazıkov: Materialı k etimologičeskomu slovarju*” (Tunguz – Mançu dillerinin karşılaştırmalı sözlüğü: Etimolojik sözlük için malzemeler). 1977 yılında *TDAY Belleten*’de yayımlanmış bir tanıtma yazısıdır.

7. “*Altay Dilleri Teorisi*” 1976 yılında *Türk Dünyası El Kitabı*’nda yayımlandı. Bu makalede Altay dilleri teorisini kimin ortaya attığı, bu teoriyi kabul eden Türkologların dayanaklarına ve teoriye karşı çıkanların görüşlerine yer verilmiştir.

8. “*The Representation of Proto-Turkic Medial And Final /s/ in Yakut*” 1976 yılında (A) XX (1-2)’da yayımlandı. Proto-Türkçe kelime ortası ve kelime sonu /s/nin Yakutça’da çoğunlukla /t/ ile karşılandığı örneklerle gösterilmiş, ayrıca istisnalarına da değinilmiştir.

9. “*Ön Türkçe’de Ünsüz Yitimi*” 1977 yılında *TDAY Belleten*’de yayımlandı. Tekin bu makalede, Ön Türkçe’deki -kt- > -t-, ks > -s, bs > -s, lt > -t, rk > g/k, rp > -p, bl > -l gelişimleri ile ilgili bulduğu örnekleri karşılaştırmalı olarak vermiştir.

10. “*Once More Zetacism and Sigmatism*” 1979 yılında *CAJ 33*’te yayımlandı. Prof. Tekin, bu makalesinde daha önce yazdığı makalelerde olmayan yeni örneklerle diğer Türkologların bu konudaki görüşlerine yer vermiştir.

11. “*Uçüncü Kişi İyelik Eki Üzerine*” 1980 yılında *Genel Dil Bilimi Dergisi*’nin 2. cildinin 7-8. sayısında yayımlanmıştır. 3. tekil iyelik ekinin menşeinin Ana Altay dilindeki 3. tekil kişi zamiri “in”e dayandığı ve buradaki “n” foneminin Moğolca ve Mançu-Tunguzca’daki gibi düştüğü dile getirilmiş. Ayrıca 3. kişi iyelik ekinden sonra, hâl eklerinden önce gelen “n” foneminin iyelik ekinin bünyesine dahil olduğu açıklanmıştır. 3. kişi iyelik ekinin -s/ olmasının sebebi de çok eskilerden kalan bir “-s” çoğul ekinin yanlış heceleme sonrasında ekin bünyesine dahil olduğu düşüncesi ortaya konulmuştur.

12. “Notes On Some Altaic Harnessing Terms” 1981 yılında CAJ 25’te yayımlandı. Altay devresinde Türkçe ve Moğolca’da “yular vurma” ile ilgili sözcükler ortaya konularak bunların etimolojisi yapılmıştır. (yular, dizgin vb.)

13. “On the Structure Of Altaic Echoic Verbs In (-KIrA)” 1982 yılında AOH XXXVI’da yayımlandı. Türkçe’de “-gir-, -kir-” ekleriyle yapılan tabiat taklidi fiillerin hem anlam hem de şekil bakımından Moğolca “-kira- / -kire-” ekleriyle yapılan tabiat taklidi fiillerle benzerlikleri örneklerle açıklanmıştır.

14. “On The Verbal Negation In Old Japanese” 1982 yılında Journal of Asian and African Studies 24’te yayımlandı. Japonca’da olumsuzluk ekleri konusundaki Miller teorisi hakkında bilgi verilmiştir.

15. “On The Structure Of Japanese Transitive Verbs In /s/” 1982 yılında Journal of Asian and African Studies 24’te yayımlandı. Japonca geçişli fiiller türeten “-s” eki ile ilgili olarak ortaya konan görüşler ve içerikleri hakkında bilgi verilmiştir.

16. “Remarks On a Study In Altaic Comparative Morphology” 1983 yılında FUF XLV’te yayımlandı. Bir tanıtma yazısıdır.

17. “Uze Zarfı Hakkında” 1985 yılında Türk Dili’nin birinci cildinde yayımlandı. Eski Türkçe’deki “üze” zarfı ile ilgili yapılan farklı etimolojilere değinerek “üz” ismine getirilen bir arkaik “-a/-e” datif-lokatif ekiyle oluştuğunu; bu oluşuma benzeyen diğer örneklere değinerek açıklamıştır.

18. “Altaic Etymologies Based On ‘Sporadic Alternations’” 1985 yılında Olon Ulsın Mongolç Erdemtny IV ih Xural II Bo’ta yayımlandı. Altay dilleri arasında seyrek rastlanan ses değişmelerinden ortaya çıkan etimolojiler örneklerle açıklanmıştır.

19. “Zetacism and Sigmatism Main Pillars of The Altaic Theory” 1986 yılında CAJ 30’da yayımlandı. Zetasizm ve Sigmatizmin Altayistik çalışmalarının temeli olduğu, bu konuda diğer araştırmacıların görüşleri, özellikle Alman Türkolog Doerfer’in ortaya koyduğu görüşler ve Prof. Tekin’in bunlara karşı çıkış noktaları verilmiştir.

20. “Türkçe / ş /, Çuvaşça / ś / ve Moğolca / ç /” 1986 yılında TDAY Belleten’de yayımlandı. 1900’lü yılların başında Ramstedt tarafından ortaya konan bu denkliği destekler örnekler verilmiştir.

21. “Turkic tiš, Chuvash śāl and Mongolian šidün” 1986 yılında Festschrift Andreas Tietze, WZKM, 76’da yayımlandı. Türkçe “tiš” “diş” sözcüğünün Çuvaşça’da “śāl” ve Moğolca’da “šidün” sözcükleri ile karşılandığını ses değişmelerini göstererek ortaya koymuştur.

22. “Olumsuzluk Eki –ma/-me’ nin Etimolojisi” 1987 yılında Türkoloji Çalışmaları ve Federal Almanya’daki Türk Çocuklarının Eğitim-Kültür Problemleri Sempozyumunda sunuldu. Türkçe olumsuzluk ekinin vurgusuz olması dolayısıyla bağımsız bir fiil olması yönünde ortaya konan görüşlere değinilerek bu ekin fiillere getirilen “-m” isim yapma eki ile Tunguz dillerinden gelen olumsuz yardımcı fiil “e-” nin birleşmesi ile oluştuğunu ortaya koyan Ramstedt görüşünün doğruluğu vurgulanmıştır.

23. “Vnutriyuskie Svidelstva Sootvestviya Tyurskogo /š/ Çuvaşskogo /ś/ i Mongolskogo /č/” 1988 yılında Voprosı Yazıkoznaniya’da yayımlandı. Ramstedt tarafından ortaya konulan bu denkliğin doğruluğunu ortaya koymak amacıyla örnekler verilmiştir.

24. “*On The Origin of Turkic Negative Suffik (-ma)*” 1989 yılında *AOH XLIII*'te yayımlandı. “Olumsuzluk Eki –ma/-me'nin Etimolojisi” adlı makalenin İngilizce'sidir.

25. “*Turkic /š/, Chuvash /š/ and Mongolian /č/*” 1989 yılında *TDAY Belleten 1986*'da yayımlandı. “Türkçe / š /, Çuvaşça / š / ve Moğolca / ç /” adlı makalenin İngilizce'sidir.

26. “*The Comitative Case In Orkhon Turkic*” 1989 yılında *PIAC 12-16*'da yayımlandı. Orhun Yazıtları'ndaki –lïyu/-ligü ekinin farklı okunuşlarına değinilerek Moğolca'daki –luya/-lüge ekiyle benzerliğine dikkat çekilmiştir.

27. “*New Example of Zetacism*” 1991 yılında *Türk Dilleri Araştırmaları*'nda yayımlandı. Prof. Tekin, r > z değişimine örnek olarak yedi kelime daha göstererek bunların izahlarını yapar.

28. “*The Hunnic (Hsiung-Nu) Couplet In Chin-Shu*” 1992 yılında *Varia Turcica XIX*'da yayımlandı. Çin tarihi üzerine yazılmış olan Chin-Shu'nun Hsiung-nu bölümünde geçen bazı kelimelerin Eski Türkçe'deki kelimelerle benzerlikleri açıklanmıştır.

29. “*Sigmatism In Chuvash Reviewed*” 1992 yılında *Türk Dilleri Araştırmaları*'nda yayımlandı. Makalede, Türkçe /š/ nin Çuvaşça /l/ ve /š/ den eski olup olmadığı konusundaki iki farklı görüş ve Prof. Tekin'in bu görüşlere katıldığı ve ayrıldığı noktalara yer verilmiştir.

30. “*Türk Dillerinde Önseste 'y-' Türemesi*” 1994 yılında *Türk Dilleri Araştırmaları c.4*'te yayımlandı. Ana Türkçe Devresinden başlayarak günümüze kadar önseste “y-” türemesi örneklerle açıklanmıştır.

31. “*Relics of Altaic stem-final Vowels In Turkic*” 1995 yılında *Turcologia 26*'da yayımlandı. Eski Türkçe'de bulunan bazı tek heceli kelimelerin daha eski devirlerde sonunda bir vokal bulunduğu; bu vokalin kalıntılarının -Ar, -Ur geniş zaman ekinde görüldüğü örneklerle ve bu konudaki farklı görüşlere değinilerek açıklanmıştır.

32. “*On The Origin Of The Turkic Genitive Suffix*” 1996 yılında *Symbolae Turcologicae*'da yayımlandı. Türkçe'de genitif ekinin Altay devresinden Eski Türkçe devresine geçerken gösterdiği değişim ve bu değişimi açıklayan farklı görüşler verilmiştir.

33. “*Yeni 'Zetasizm' Örnekleri*” 1988 yılında *Uluslararası Türk Dili Kongresi*'nde sunuldu. 1996 yılında kongre bildirileri arasında yayımlandı. 27. sıradaki “*New Examples of Zetacism*” adlı makalenin Türkçe'sidir.

34. “*Altaic Etymologies: I*” 1996 yılında *International Journal of Central Asian Studies Volume 1*'de yayımlandı. Altay devresinden hareket ederek bazı kelime ve eklerin etimolojileri yapılmıştır.

35. “*Turkic yurt = Mongolian nutug*” 1998 yılında *Studia Etymologia Cracoviensia 3*'te yayımlandı. Altay teorisine göre Moğolca “n-”nin Türkçe “y-”ye dönüştüğü; Türkçe “yurt”, Moğolca “nutug” kelimelerinin bu değişime örnek olduğu ve bu kelimelerin akraba olma ihtimali dile getirilmiştir.

Altayistik sahasında bir kaynak kitap olarak hazırlanan bu eserde yabancı dille yazılmış makalelerin sayısı oldukça fazladır. Konunun özü göz önüne alınınca bu olağan bir sonuç olarak karşımıza çıkar; ancak bu makalelerin tercümelerine de yer verilseydi, eser daha geniş kitlelere kaynak olabilirdi.